

MARIUSZ KUPNIEWSKI<sup>1</sup>

## METODY I KRYTERIA OCENY STOPNIA ZAGROŻENIA ATAKIEM TERRORYSTYCZNYM

Istotnym, o ile nie najważniejszym, elementem związanym z zagadnieniem terroryzmu jest człowiek, a w szerszej perspektywie społeczeństwo. Jest on zarówno celem samego ataku, jak i odbiorcą przekazu z nim związane- go. Stąd też odpowiedniej ochronie podlegają także osoby ważne z punktu widzenia bezpiecznego (niezakłóconego) funkcjonowania państwa i jego instytucji, które zaliczyć możemy do potencjalnych celów osobowych ataków terrorystycznych. Obiekty osobowe mogące być celami ataków terrorystycznych stanowią istotny element bezpieczeństwa państwa z racji swoich funkcji, roli i znaczenia dla sprawnego działania różnych podmiotów organizacyjnych, jak też ze względu na posiadanie dostępu do informacji wrażliwych, strategicznych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa<sup>2</sup>. Należy do nich zaliczyć przede wszystkim osoby, które należą do przywódczych elit państwowych, a także osoby identyfikujące się z podmiotami czy nurtami ideowymi negowanymi przez terrorystów. Osoby te symbolizują właściwy cel ataku, którym może być państwo, system polityczny, ideologiczny, religijny czy ekonomiczny. Szczególnie atrakcyjne obiekty tego typu ataków to nie tylko przywódcy państw, dyplomaci, przedstawiciele służb mundurowych (policjanci, żołnierze), ale i osoby kojarzone jako apologizujące system lub z nim związane (działacze społeczni, polityczni, duchowni, dziennikarze). Mogą to być także działacze umiarkowani dążący, np. w przypadku konfliktu wewnętrznego, do normalizacji i stabilizacji sytuacji w państwie. Istotnym czynnikiem skłaniającym terrorystów

---

<sup>1</sup> Podinsp. Mariusz Kupniewski — starszy wykładowca Instytutu Służby Kryminalnej Wyższej Szkoły Policji. Zajmuje się pracą naukowo-badawczą w zakresie zagrożeń ze strony współczesnego terroryzmu. Autor uczestniczył w charakterze obserwatora w posiedzeniach Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń terrorystycznych kierowanego przez ministra spraw wewnętrznych i administracji. Prowadzi stałą współpracę z jednostkami i komórkami organizacyjnymi Policji odpowiadającymi za rozpoznanie i zwalczanie zagrożeń o charakterze terrorystycznym oraz przeciwdziałanie im.

*Adres do korespondencji:* <m.kupniewski@wspol.edu.pl>.

<sup>2</sup> A. Tyburska, *Uodpornianie obiektów, obszarów i urzędzeń wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa* [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałozzyński (red.), *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014, s. 320.

do ataku przeciwko danej osobie może być jej medialność i rozpoznawalność publiczna, gdyż zaatakowanie takiego celu może zostać odpowiednio nagłośnione i odnotowane w mediach masowych.

Wskazane wyżej potencjalne cele osobowe ataku terrorystycznego posiadają prawne i faktyczne gwarancje bezpieczeństwa. Określa je m.in. ustawa z 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa<sup>3</sup>. Zgodnie z jej zapisami formacja ta wykonuje zadania z zakresu ochrony osób, obiektów i placówek ważnych dla bezpieczeństwa Polski.

„Do zadań SOP należy:

1) ochrona:

- a) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, wiceprezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz ministra właściwego do spraw zagranicznych,
- b) byłych prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ustawy z dnia 30 maja 1996 r. o uposażeniu byłego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1992),
- c) osób posiadających status głowy państwa, szefa rządu oraz ich zastępców, przewodniczącego parlamentu lub izby parlamentu lub ministra spraw zagranicznych, wchodzących w skład delegacji państw obcych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- d) innych osób ze względu na dobro państwa,
- e) obiektów służących Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych oraz wskazanym w decyzji ministra właściwego do spraw wewnętrznych innym obiektów stanowiących siedziby członków Rady Ministrów, zwanych dalej „siedzibami członków Rady Ministrów”, z wyłączeniem obiektów służących Ministrowi Obrony Narodowej i Ministrowi Sprawiedliwości,
- f) placówek zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej wskazanych w decyzji, o której mowa w art. 4 ust. 8.

2) rozpoznawanie i zapobieganie przestępstwom przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, przestępstwom przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwom przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu, przestępstwom przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, przestępstwom przeciwko wolności, przestępstwom przeciwko czci i nietykalności cielesnej, przestępstwom przeciwko porządkowi publicznemu, zamachom i czynnej napaści skierowanym przeciwko osobom, o których mowa w pkt 1 lit. a–d, oraz przeciwko bezpieczeństwu obiektów, o których mowa w pkt 1 lit. e, z wyłączeniem dotyczących tych obiektów przestępstw przeciwko ochronie informacji<sup>4</sup>.

Celem bezpośredniego ataku o charakterze terrorystycznym mogą być również grupy osób będące członkami danej społeczności, bez konkretnej

<sup>3</sup> DzU z 2018 r., poz. 138 z późn. zm; dalej jako ustawa o SOP.

<sup>4</sup> Art. 3 ustawy o SOP.

identyfikacji personalnej, znajdujące się w danym miejscu i czasie wynikłym z chęci uczestnictwa w imprezie masowej lub zgromadzeniu publicznym. Gwarancje prawne ich bezpieczeństwa m.in. w kontekście ataku terrorystycznego zredagowane zostały m.in. w ustawie z 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych oraz ustawie z 24 lipca 2015 r. — Prawo o zgromadzeniach<sup>5</sup>.

Zgodnie z treścią tej ustawy impreza masowa to impreza artystyczno-rozrywkowa oraz sportowa, jak również mecz piłki nożnej. Przez imprezę artystyczno-rozrywkową należy rozumieć<sup>6</sup> imprezę o charakterze artystycznym, rozrywkowym lub zorganizowane oglądanie przekazu telewizyjnego na ekranach lub urządzeniach umożliwiających uzyskanie obrazu o przekątnej przekraczającej 3 m, która ma się odbyć:

- a) na stadionie, w innym obiekcie niebędącym budynkiem lub na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, na których liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 1000,
- b) w hali sportowej lub w innym budynku umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, w których liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 500.

Przez masową imprezę sportową<sup>7</sup> należy rozumieć imprezę mającą na celu współzawodnictwo sportowe lub popularyzowanie kultury fizycznej organizowaną na:

- a) stadionie lub w innym obiekcie niebędącym budynkiem, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 1000, a w przypadku hali sportowej lub innego budynku umożliwiającego przeprowadzenie imprezy masowej — nie mniej niż 300,
- b) terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób wynosi nie mniej niż 1000.

Natomiast mecz piłki nożnej<sup>8</sup> w myśl tej ustawy należy rozumieć jako imprezę sportową mającą na celu współzawodnictwo w dyscyplinie piłki nożnej, organizowaną na stadionie lub w innym obiekcie sportowym, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 1000.

---

<sup>5</sup> Ustawa z 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (DzU z 2009 r., nr 62 poz. 504); dalej jako ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych.

<sup>6</sup> Tamże, art. 3 pkt 2.

<sup>7</sup> Tamże, art. 3 pkt 3.

<sup>8</sup> Tamże, art. 3 pkt 4.

Ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych określa<sup>9</sup>:

- zasady postępowania konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa tych imprez,
- warunki bezpieczeństwa imprez masowych,
- zasady i tryb wydawania zezwoleń na przeprowadzanie imprez masowych,
- zasady gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych,
- zasady odpowiedzialności organizatorów za szkody wyrządzone w związku ze zorganizowaniem imprez masowych.

W odniesieniu do zgromadzeń publicznych to zasady ich odbywania oraz organizowania, biorąc pod uwagę również względy bezpieczeństwa, określa wspomniana już ustawa — Prawo o zgromadzeniach z 24 lipca 2015 r. Dokument ten rozróżnia dwa rodzaje zgromadzeń: planowe oraz spontaniczne. Zgromadzenie planowe definiowane jest w nim jako zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych<sup>10</sup>.

Przez zgromadzenie spontaniczne ustawa rozumie zgromadzenie, które odbywa się w związku z zaistniałym nagłym i niemożliwym do wcześniejszego przewidzenia wydarzeniem związanym ze sferą publiczną, którego odbycie w innym terminie byłoby niecelowe lub mało istotne z punktu widzenia debaty publicznej<sup>11</sup>. Zgodnie z art. 4 ustawy — Prawo o zgromadzeniach prawo organizowania zgromadzeń nie przysługuje osobom nieposiadającym pełnej zdolności do czynności prawnych. Ponadto w zgromadzeniach nie mogą uczestniczyć osoby posiadające przy sobie broń, materiały wybuchowe, wyroby pirotechniczne lub inne niebezpieczne materiały lub narzędzia. Zgodnie z określonymi przez ustawę zasadami organizator zgromadzenia zawiadamia organ gminy o zamiarze zorganizowania zgromadzenia w taki sposób, aby wiadomość dotarła do organu nie wcześniej niż na 30 dni i nie później niż na 6 dni przed planowaną datą zgromadzenia<sup>12</sup>. Po otrzymaniu takiej informacji organ gminy informuje niezwłocznie właściwego komendanta powiatowego (miejskiego) Policji, a na obszarze m.st. Warszawy — komendanta rejonowego Policji, o organizowanym zgromadzeniu, przekazując zawiadomienie o zamiarze zorganizowania zgromadzenia<sup>13</sup>.

Zasady dotyczące organizacji zgromadzeń mają na celu stworzenie możliwości zapewnienia im bezpieczeństwa również pod kontem ewentualnego ataku terrorystycznego. Wpływają na liczbę zaangażowanych sił i środków ze strony Policji i innych podmiotów. Nie dotyczą one jednak zgromadzeń

<sup>9</sup> Tamże, art. 1.

<sup>10</sup> Ustawa z 24 lipca 2015 r. — Prawo o zgromadzeniach (DzU z 2015 r., poz. 1485), art. 3 ust. 1; dalej jako ustawa — Prawo o zgromadzeniach.

<sup>11</sup> Tamże, art. 3 ust. 2.

<sup>12</sup> Tamże, art. 7 ust. 1.

<sup>13</sup> Tamże, art. 8 ust. 1.

organizowanych przez organy władzy publicznej oraz tych, które odbywają się w ramach działalności kościołów i innych związków wyznaniowych<sup>14</sup>.

Odpowiednio wczesne rozpoznanie zagrożeń jest podstawą skutecznych działań mogących nie dopuścić do zamachu terrorystycznego. Stwierdzenie to jest zgodne z ideą podejścia proaktywnego do zwalczania terroryzmu. Należy zauważyć, iż jest to podejście skuteczniejsze w zwalczaniu i przeciwdziałaniu terroryzmowi od reaktywnego — „leczącego skutki ataku”. Rozpoznaniu ewentualnych miejsc i obiektów materialnych mogących być celami ataku terrorystycznego powinno się poświęcić maksymalnie dużo sił i środków, eksplorując nawet pozornie odległe dziedziny wiedzy.

Działania dążące do rozpoznania miejsc oraz obiektów mogących być celem potencjalnych ataków terrorystycznych stanowią element składowy działań antyterrorystycznych, przez które należy rozumieć działania organów administracji publicznej polegające na zapobieganiu zdarzeniom o charakterze terrorystycznym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych przedsięwzięć, reagowaniu w przypadku wystąpienia takich zdarzeń oraz usuwaniu ich skutków, w tym odtwarzaniu zasobów przeznaczonych do reagowania na nie<sup>15</sup>. Działania rozpoznawcze o charakterze wyprzedzająco-zapobiegawczym są prowadzone w pierwszej i drugiej fazie działań antyterrorystycznej, tj. w fazie zapobiegania i planowania.

Przez miejsce potencjalnego ataku terrorystycznego należy rozumieć przestrzeń otwartą lub zamkniętą, w której nastąpiło zdarzenie o charakterze terrorystycznym lub w której wystąpił lub miał wystąpić jego skutek, oraz przestrzeń, w której występują zagrożenia związane ze zdarzeniem o charakterze terrorystycznym<sup>16</sup>. Zdarzenie o charakterze terrorystycznym to sytuacja, co do której istnieje podejrzenie, że powstała na skutek przestępstwa o charakterze terrorystycznym, o którym mowa w art. 115 § 20 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny, lub zagrożenie zaistnienia takiego przestępstwa<sup>17</sup>.

Interesującymi metodami typowania podatności danych obiektów na ataki ze strony przeciwnika są: stosowana od lat sześćdziesiątych XX w. przez armię amerykańską metoda zwana CARVER<sup>18</sup> oraz stosowana w branży chemicznej metoda analiza podatności (*Security Vulnerability Analysis*) SVA<sup>19</sup>. Metody wyznaczania celów uzależnione są w dużej mierze

---

<sup>14</sup> Tamże, art. 2.

<sup>15</sup> Ustawa z 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (DzU z 2016 r., poz. 904 z późn. zm), art. 2 pkt 1; dalej jako ustawa o działaniach antyterrorystycznych.

<sup>16</sup> Tamże, art. 2 pkt 6.

<sup>17</sup> Tamże, art. 2 pkt 7.

<sup>18</sup> B. Mazurowski, *Identyfikacja celów ataków terrorystycznych*, „Safety and Security” grudzień 2011–styczeń 2012, nr 3, s. 54–60.

<sup>19</sup> M. Borysiewicz, *Zasady oceny zagrożeń dla bezpieczeństwa instalacji przemysłowych w wyniku niepożądanych działań stron trzecich*, <<https://docplayer.pl/7305804-Zasady-oceny-zagrozen-dla-bezpieczenstwa-instalacji-przemyslowych-w-wyniku-niepozadanych-dzialan-stron-trzecich.html>>, 20 czerwca 2015 r.

od charakteru obiektów, jednakże możliwe jest wyznaczenie podstawowych elementów tego typu analizy.

Nazwa CARVER stanowi akronim pojęć: *Critical*, *Accessibility*, *Recoverability*, *Vulnerability*, *Effect*, *Recognizability*. Analiza poszczególnych jej elementów umożliwia wyznaczenie poziomu swoistej atrakcyjności danego obiektu dla potencjalnych napastników, pozwalając przy tym na skuteczne zarządzanie ryzykiem zagrożeń.

*Critical* (istotność, krytyczność) określa wpływ obiektu na funkcjonowanie szerszego systemu. Atak na obiekt może skutkować np. zaprzestaniem produkcji lub też jego częściowym jej zdeorganizowaniem.

*Accessability* (dostępność) wyznacza zakres możliwości dotarcia do obiektu z uwzględnieniem stopnia trudności w pokonaniu ewentualnych przeszkód chroniących obiekt.

*Recoverability* (odzyskanie, przywracanie) wyznacza możliwości odtworzenia zdolności i potencjału obiektu do stanu sprzed ataku z uwzględnieniem potrzebnego do tego czasu.

*Vulnerability* (podatność) — czynnik ten określa stopień wrażliwości celu na atak z użyciem odpowiednich środków.

*Effect* (skutek) dotyczy poziomu ewentualnych strat będących wynikiem ataku. „Atak na cel jest mierzony możliwym militarnym, politycznym, ekonomicznym, społecznym i psychologicznym oddziaływaniem”<sup>20</sup>.

*Recognizability* (rozpoznawalność) to możliwości identyfikacyjnych celu. Czy jest łatwy czy trudny do identyfikacji (widoczny czy nie)?

Opisana powyżej metoda może ulegać modyfikacjom, czego przykładem jest poszerzenie jej o czynnik *Schock* (szok) w analizie zagrożeń atakami w branży rolno-spożywczej w USA<sup>21</sup>. W tej metodzie wyznaczania (zagrożonych) obiektów ataku czynnik związany z efektem oznacza „Ilość bezpośrednich strat powstałych w wyniku ataku mierzonych wielkością strat produkcyjnych”<sup>22</sup>. Natomiast *Schock* dotyczy miary „wpływu danego ataku łącznie na sytuację zdrowotną, psychiczną, gospodarczą, kulturową podmiotu i/lub przedmiotu tego ataku”<sup>23</sup>.

Metoda ta została wykorzystana przy tworzeniu systemu CARVER+Schock mogącego być wykorzystanym przy ocenie ryzyka powodziowego. Autorka tej metody wprowadziła kolejny atrybut — *Preparedness* (przygotowanie), który określa „Stopień wyposażenia społeczeństwa funkcjonującego na danym obszarze w stosowne informacje i środki na wypadek powodzi”<sup>24</sup>.

---

<sup>20</sup> B. Mazurowski, *Identyfikacja...*, wyd. cyt., s. 58. Autor ten zwraca uwagę na konieczność rozróżnienia efektów ataku na poziomie taktycznym, operacyjnym i strategicznym.

<sup>21</sup> M. Wiśniewska, *Wykorzystanie...*, wyd. cyt., s. 63.

<sup>22</sup> Tamże, s. 64.

<sup>23</sup> Tamże.

<sup>24</sup> Tamże, s. 64. Autorka metody CARVER+Schock zauważa słusznie, że konieczne jest zwrócenie uwagi również na zasady ALERT: *Assure* (zapewnij) — stworzenie warunków zapewnienia bezpieczeństwa (np. nadzór obszaru,

Tabela 1

## Atrybuty systemu CARVER+Shock (CARVER+Shock attributes)

Atrybut	Charakter	Skala
CRITICALITY (krytyczność, istotność)	Miara wpływu danego ataku na bezpieczeństwo publiczne i na gospodarkę	1–10
ACCESSIBILITY (dostępność)	Możliwość fizycznego dostępu i opuszczenia danego obiektu ataku (poruszania się w jego obrębie)	1–10
RECUPERABILITY (zdolność powrotu do stanu normalnego)	Możliwość powrotu do stanu sprzed ataku	1–10
VULNERABILITY (podatność)	Łatwość przeprowadzenia ataku	1–10
EFFECT (efekt, skutek)	Ilość bezpośrednich strat powstałych w wyniku ataku mierzonych liczbą ofiar i strat materialnych	1–10
RECOGNIZABILITY (rozpoznawalność)	Łatwość identyfikacji danego celu ataku	1–10
SHOCK (szok)	Miara wpływu danego ataku łącznie na sytuację polityczną, społeczną, gospodarczą, kulturową podmiotu i/lub przedmiotu tego ataku	1–10

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Wiśniewska, *Wykorzystanie metody CARVPER+Shock do wstępnej oceny ryzyka powodziowego*, „Współczesne Zarządzanie” 2010, nr 3, s. 62–71

Metoda CARVPER+Shock może być użytecznym i stosunkowo prostym narzędziem do oceny ryzyka ataku terrorystycznego. Wymaga jednak określenia kilku warunków wstępnych, w tym zastosowania zasad ALERT.

procedury bezpieczeństwa); *Look* (doglądaj) — kontrola obszaru, kontrola systemu bezpieczeństwa; *Emploees* (pracownicy) — określenie dostępnych zasobów ludzkich w wypadku zagrożenia (szkolenie, wyposażenie pracowników); *Reports* (raporty) — regularna ocena systemu bezpieczeństwa; *Threat* (zagrożenie) — procedury działania w przypadku zagrożenia, wymiana informacji i system powiadamiania. Tamże, s. 67. Zob. także szerzej o metodzie CARVER+Shock: A. Barringer, *Staying ALERT about Food Defense*, „Food Safety magazine” February–March 2007, <<http://www.foodsafetymagazine.com/magazine-archive1/februarymarch-2007/staying-alert-about-food-defense/>>, 22 czerwca 2015 r.

Tabela 2

## Działania ALERT (ALERT activities)

<b>Element ALERT</b>	<b>Opis działań</b>
A — ASSURE (zapewnij)	<p>Zapewnij ochronę danego obszaru, osoby, obiektu, ich zabezpieczenie i niedostępność dla zamachowców oraz niepodatność na potencjalny atak. Zapewnij warunki prawne do tego, aby obiekty, obszary, osoby narażone na atak były niedostępne dla osób postronnych.</p> <p>Tam, gdzie to konieczne, wprowadź skuteczny nadzór nad stanem technicznym danego obszaru, obiektu.</p> <p>Przeprowadź analizę ryzyka, jeśli dany obszar, obiekt, osoba zostanie zaatakowana.</p> <p>Zapewnij środki techniczne, zabezpieczenia fizyczne, bariery służące minimalizacji lub redukcji tego ryzyka</p>
L — LOOK (doglądaj)	<p>Zastanów się, jakie metody i środki wykorzystywane są do ochrony bezpieczeństwa ludzi i mienia na danym obszarze, obiekcie lub osoby zagrożonej atakiem terrorystycznym?</p> <p>W przypadku dostrzeżenia braków wprowadź systemowe procedury postępowania wobec osób i mienia przed zaistnieniem zagrożenia atakiem terrorystycznym oraz w momencie jego występowania.</p> <p>Na bieżąco doglądaj stan techniczny barier fizycznych i innych zabezpieczeń chroniących przed atakiem terrorystycznym.</p> <p>Śledź na bieżąco sytuację, prowadź stały monitoring zagrożenia atakiem terrorystycznym.</p> <p>Zadbaj, aby obywatele włączali się do bieżącej identyfikacji symptomów ataku terrorystycznego</p>
E — EMPLOEES (pracownicy)	<p>Zadaj sobie pytanie — co wiesz na temat swoich zasobów ludzkich i ich przygotowania na wypadek zagrożenia atakiem terrorystycznym?</p> <p>Zapewnij przeszkolenie, wiedzę, kwalifikacje funkcjonariuszom odpowiedzialnym z zapewnienie bezpieczeństwa w zakresie postępowania na wypadek zagrożenia atakiem terrorystycznym.</p> <p>Kontroluj przeszkolenie i wiedzę funkcjonariuszy, z którymi współpracujesz zarówno na stałe, jak i też doraźnie. Określ niezbędne kompetencje, umiejętności.</p> <p>Ustal sposoby nadzoru nad funkcjonariuszami mającymi zapewnić bezpieczeństwo danego obszaru, obiektu, osoby.</p> <p>Zapewnij niezbędne wyposażenie techniczne i kontroluj jego stan</p>

R — REPORTS (raporty)	<p>Ustal, czy sporządzane są raporty na temat stanu bezpieczeństwa na danym obszarze, obiekcie, lub dotyczące danej osoby? Okresowo, regularnie, przynajmniej raz w roku, oceniaj skuteczność systemu ochrony.</p> <p>Przeprowadzaj losowe kontrole systemu. Korzystaj także z usług jednostek niezależnych w tym zakresie.</p> <p>Ustanów i utrzymuj zapisy z przeprowadzonych kontroli.</p> <p>Korzystaj z każdej wiedzy na temat różnych przypadków i incydentów i analizuj je dla doskonalenia twojego systemu bezpieczeństwa.</p>
T — THREAT (zagrożenie)	<p>Przemyśl, co należy robić i kogo powiadomić w przypadku zauważenia symptomów groźby ataku terrorystycznego.</p> <p>Stwórz system powiadamiania na temat zagrożenia i obejmij szczególną ochroną obszar, obiekt lub osobę narażoną na atak terrorystyczny.</p> <p>Skontaktuj się z właściwą jednostką i poinformuj ją o tym.</p> <p>Powiadom wszystkie konieczne jednostki zaangażowane w ochronę obszaru, obiektu lub osoby na danym terenie.</p> <p>Przeanalizuj, w jaki sposób mogło dojść do takiego zagrożenia i jak będziesz reagować w takiej sytuacji.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Wiśniewska, *Wykorzystanie metody CARVPER+Shock do wstępnej oceny ryzyka powodziowego*, „Współczesne Zarządzanie” 2010, nr 3, s. 62–71

Należy podkreślić, że opisana metoda wymaga dalszych prac oraz ewentualnych zmian i winna być poddana weryfikacji. Charakterystyki poszczególnych ośmiu opisanych atrybutów CARVPER+Shock powinny być poszerzone i uzupełnione adekwatnie do potrzeb. Powinny stanowić punkt wyjścia do dalszej dyskusji, tak aby wstępna ocena ryzyka ataku terrorystycznego mogła stać się dobrą podstawą do tworzenia planów zarządzania ryzykiem takiego ataku.

W ramach procedury SVA podejmowane są następujące działania: opracowanie planów, charakterystyka instalacji, analiza ryzyka, analiza wrażliwości, analiza środków zaradczych. Interesującym elementem tej analizy jest wstępne określenie możliwych zagrożeń dla instalacji (systemu) przemysłu chemicznego. Skutki ataku, o których jest mowa w ramach SVA, dotyczą: naruszenia integralności systemu (uszkodzenie i rozszczelnienie systemu produkcji, transportu i magazynowania); kradzieży substancji szkodliwych (np. w celu wykorzystania do innego ataku); zanieczyszczenia produktu (np. w celu spowodowania dalszych strat); degradacji aktywów i funkcji biznesowych zaatakowanego podmiotu (np. deprecjacja wizerunkowa firmy)<sup>25</sup>.

Warto zaznaczyć, że atrakcyjność, czy też wysoki stopień podatności danego obiektu na atak terrorystyczny związany jest z jego zdolnościami ochronnymi, które wynikają z poziomu świadomości zagrożeń i umiejętności zarządzania nimi. Wybór celu uzależniony może być od możliwości jego zaatakowania dostępnymi dla napastnika lub napastników środkami.

<sup>25</sup> Tamże.

Ustawienie odpowiednich szykan i bramy na trasie dojazdu do obiektu wymusza konieczność zastosowania odpowiednio dużego środka transportu. Odpowiednia liczba członków formacji ochronnej obecnej przy ewentualnym celu osobowym oraz środki ochronne mogą sprawić, że mimo bardzo dużej atrakcyjności medialnej ewentualnego zamachu na ten konkretny cel, zamachowcy będą zmuszeni odstąpić od działań, poszukując innego bardziej dostępnego obiektu ataku. Należy zaznaczyć, że napastnicy, przygotowując zamach także przeprowadzają swoistą analizę podatności na atak wybranego (wybranych) celu<sup>26</sup>.

Metodą pomocną w przewidywaniu możliwości ataku na dany obiekt lub obszar jest metoda tzw. macierzy zagrożeń, która bazuje na geoinformacji skorelowanej z prawdopodobieństwem ataku na określony obiekt czy obszar wskazanym przez ekspertów<sup>27</sup>. Autor metody twierdzi, że odpowiednio wcześniej przeprowadzona identyfikacja obiektów i obszarów przyciągających uwagę zamachowców może w znacznym stopniu zminimalizować poziom ryzyka ataku terrorystycznego. Możliwe to będzie dzięki odpowiednio wcześniej opracowanym scenariuszom działań zapobiegawczych. Działania te można oprzeć na określeniu prawdopodobieństwa zamachu terrorystycznego ze względu na potencjał zagrożenia charakteryzujący cechy występujące w danej geoprzestrzeni. Autor proponuje wykorzystanie do tego właśnie „macierzy zagrożeń” jako narzędzia służącego identyfikacji przestrzennych oraz obiektowych atraktorów przyciągających uwagę potencjalnych zamachowców. Przez atraktory należy rozumieć wskazane przez ekspertów miejsca „specjalnej troski”, dla których należy przygotować scenariusze działań zapobiegawczych oraz realizacyjnych, jeśli w ich obrębie dojdzie do ataku terrorystycznego. Procedura taka mieści się w zakresie działań antyterrorystycznych o charakterze proaktywnym.

Dodatkową korzyścią takiego działania jest to, że znając cechy przestrzeni, które generują różnorodne zagrożenia, można przygotować odpowiednie procedury i zalecenia, których realizacja na etapie planowania przestrzennego może osłabić kumulację cech niekorzystnych lub nawet całkowicie znieść takie zagrożenia już na etapie planistycznego kształtowania danej przestrzeni. Będziemy wówczas mogli mówić o bardzo wczesnej profilaktyce antyterrorystycznej dla danego obszaru<sup>28</sup>.

Oszacowanie prawdopodobieństwa groźby zamachu terrorystycznego w określonej przestrzeni wymaga<sup>29</sup>:

---

<sup>26</sup> A. Tyburska, *Uodpornianie...*, wyd. cyt., s. 320.

<sup>27</sup> T. Bajerowski, *Geoinformacja i macierze zagrożeń w podejściu proaktywnym do neutralizacji kryzysu terrorystycznego*, „Terroryzm” 2009, nr 2, s. 23–27. Autor artykułu specjalizuje się w zarządzaniu przestrzenią planistyczną, kształtowaniu przestrzeni bezpiecznej, metodologią analiz geoinformacyjnych oraz wykorzystaniem GIS na potrzeby kryzysowego zarządzania przestrzenią i proaktywnego zwalczania terroryzmu.

<sup>28</sup> Tamże, s. 22.

<sup>29</sup> T. Bajerowski, A. Kowalczyk, *Identyfikacja atraktorów ataków terrorystycznych jako podstawa konstrukcji map zagrożeń w proaktywnym zwalczaniu terroryzmu*, „Acta Scientiarum Polonorum. Administration Locorum” 2013, nr 12(1), s. 5–20.

- Utworzenia macierzy zagrożeń (M) — obliczonej zgodnie z ideą przyczynowości probabilistycznej, z której wynika, że zdarzenia wcześniejsze przyczyniają się do zdarzeń późniejszych, ponieważ należą do ich historii, ale nie wywołują zdarzeń późniejszych z prawdopodobieństwem całkowitym. Obliczeń tych dokonuje się najczęściej na podstawie statystycznie opracowanych danych uzyskanych z wywiadów eksperckich.
- Utworzenia macierzy obiektów i miejsc (I) generujących zagrożenia zgodnie z ze wskazaną wyżej ideą, uzyskując w ten sposób również możliwość ich trwałej inwentaryzacji.
- Przemnożenia macierzy M przez macierz I w celu uzyskania macierzy wynikowej pozostającej w bezpośredniej koincydencji z numeryczną mapą terenu.

Opracowanie macierz zagrożeń polega na stworzeniu opracowanego statystycznie katalogu różnego rodzaju ataków terrorystycznych, które mogą być zrealizowane przez terrorystów. Typowymi przykładami takich ataków są:

- ataki z wykorzystaniem materiałów wybuchowych (W),
- ataki z wykorzystaniem broni palnej, tzw. ostrzał (Z),
- ataki z wykorzystaniem chemicznych środków rażenia (CH),
- ataki z wykorzystaniem biologicznych środków rażenia (B),
- ataki cybernetyczne (C),
- inne rodzaje ataków (I), np.: wzięcie zakładników, atak z wykorzystaniem środków niekonwencjonalnych (broni białej, pojazdu itp.).

Opracowanie macierzy obiektów polega na stworzeniu katalogu zawierającego zestawienie różnego rodzaju obiektów, które mogą być zaatakowane przez terrorystów. Do obiektów takich zaliczono m.in.:

- obiekty administracji publicznej,
- banki i inne obiekty o znaczeniu ekonomicznym,
- hotele,
- parki i place,
- obiekty o znaczeniu symbolicznym lub historycznym,
- obiekty kultury i oświaty,
- kościoły i inne miejsca kultu religijnego,
- ambasady i placówki dyplomatyczne,
- kluby nocne, puby, restauracje, kawiarnie, bary,
- stacje metra, dworce, przystanki komunikacji publicznej,
- inne obiekty, które mogą być wskazane przez ekspertów jako generujące groźbę zamachu na danym obszarze.

Opracowana na podstawie powyższego zestawienia „macierz zagrożeń” jest tablicą zawierającą w kolumnach listę możliwych rodzajów ataków terrorystycznych branych pod uwagę w odniesieniu do analizowanej przestrzeni. W wierszach natomiast obiekty narażone na te ataki występujące w tej przestrzeni. Przecięcie wiersza z kolumną daje pole, w którym zawarta jest liczba określająca prawdopodobieństwo tego jak bardzo dana cecha (obiekt, miejsce) przestrzeni w określonym stanie sprzyja danemu rodzajowi ataku. Ostatni wiersz w tablicy wskazuje na średnie

prawdopodobieństwo zaistnienia określonego rodzaju ataku w analizowanej przestrzeni<sup>30</sup>.

Podkreśla się, że tworzona macierz jest poprawna diagnostycznie jedynie w stosunku do obszaru, co do którego została obliczona oraz będzie użyteczna, jeżeli zadbamy o jej systematyczne aktualizowanie polegające na uwzględnieniu zmian zarówno w taktyce działań terrorystycznych wpływającej na dobór rodzaju ataku, jak również zmian rodzajów obiektów i miejsc, jakie na danym obszarze zaistnieją. Przyporządkowanie przez obliczenie z wykorzystaniem macierzy zagrożeń określonym obszarom lub obiektom wartości prawdopodobieństwa określonego rodzaju ataku terrorystycznego umożliwia również szeroką analizę przestrzenną, a tym samym opracowanie map zagrożeń<sup>31</sup>.

Dość trudną do skalkulowania ze względu na dużą ilość przewidywalnych i nieprzewidywalnych zmiennych jest ocena stopnia ryzyka zaistnienia zdarzenia przestępczego, w tym również ataku terrorystycznego w miejscu organizacji planowanego zgromadzenia publicznego. Podejmując taką próbę, należy opracować wymierne kryteria, na podstawie których stopień ryzyka atakiem będzie mógł być określony. Do kryteriów tych zaliczyć można:

- złożoność infrastruktury miejsca, gdzie odbyć ma się zgromadzenie masowe, z uwzględnieniem zależności wskazującej, że im dana infrastruktura jest bardziej złożona, tym groźba zamachu będzie większa,
- odległość, jaka dzieli to miejsce od najbliższej jednostki Policji, która to powinna być liczona nie w jednostkach odległości, ale w jednostkach czasu dojazdu z tej jednostki na miejsce zgromadzenia, z uwzględnieniem zależności — im dłuższy czas dojazdu, tym groźba ataku będzie większa,
- rutynę działania służb związaną z zabezpieczeniem zgromadzenia masowego o danym charakterze oraz w określonym miejscu — im rutyna i powtarzalność działań służb będzie większa, tym bardziej będzie rosło prawdopodobieństwo ataku terrorystycznego,
- liczbę i rodzaj zaistniałych w ostatnim czasie w miejscu odbywania się zgromadzenia publicznego zdarzeń przestępczych, z uwzględnieniem zależności, że im liczba i ciężar gatunkowy tych zdarzeń większa, tym większe będzie prawdopodobieństwo ataku terrorystycznego,
- kompetencje miejscowych służb odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa w miejscu zgromadzenia publicznego, z uwzględnieniem ich poziomu wyszkolenia, wyposażenia oraz doświadczeń wynikających z wcześniejszej z nimi współpracy, z uwzględnieniem zależności mówiącej, że im ocena ta będzie niższa, tym groźba zamachu będzie rosła,
- rozpoznanie własne miejsca zgromadzenia publicznego z uwzględnieniem czasu jego prowadzenie, zebranych wyników oraz ich aktualności, z uwzględnieniem zależności wskazującej, że im krótszy czas rozpoznania oraz dłuższa przestrzeń czasowa od jego realizacji do czasu zgromadzenia, tym groźba zamachu terrorystycznego większa,

---

<sup>30</sup> Tamże.

<sup>31</sup> Tamże.

— informacje wywiadowcze zgromadzone przez służby rozpoznające zagrożenia przestępcze i terrorystyczne, a dotyczące zarówno samego zgromadzenia publicznego, jego organizatorów i uczestników, jak i miejsca, w którym ma się odbyć oraz podmiotów zainteresowanych zakłóceniem jego przebiegu, z uwzględnieniem zależności wskazującej, że im większa liczba informacji zakwalifikowanych jako tzw. „pozytywne”, tym większa groźba ataku terrorystycznego na zgromadzenie publiczne.

Dla wskazanych wyżej kryteriów należy przyjąć jedną, wspólną skalę punktową ich oceny — od jednego do dziesięciu punktów. Przyjmując taką skalę, należy również założyć, że im niższa wartość punktowa uzyskana dla danego kryterium, tym ryzyko ataku terrorystycznego będzie mniejsze. Uzyskaną punktację dla poszczególnych kryteriów oceny ryzyka należy następnie podsumować. Minimalny wynik oceny to 7 punktów a maksymalny to 70 punktów. Przy przyjętych założeniach interpretacja wyników wskazuje, że im bliższy jest on minimum punktowemu tym ryzyko zamachu terrorystycznego na dane zgromadzenie publiczne będzie mniejsze, natomiast im wyższy tym ryzyko takie będzie rosło.

Na podstawie uzyskanej w ten sposób skali punktowej o rozpiętości od 7 do 70 punktów stopień zagrożenia atakiem można podzielić na pięć równych przedziałów, które przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Skala oceny dla poszczególnych przedziałów punktowych

<b>Liczba uzyskanych punktów na podstawie wskazanych kryteriów oceny</b>	<b>Stopień zagrożenia atakiem terrorystycznym dla danego zgromadzenia publicznego</b>
7–22	Bardzo mały
23–38	Mały
39–54	Duży
55–70	Bardzo duży

*Źródło:* opracowanie własne

Uzyskany na podstawie wskazanych kryteriów i sposobów obliczeń wynik punktowy przedstawia stopień zagrożenia atakiem terrorystycznym dla danego zgromadzenia publicznego. Uzyskany stopień zagrożenia atakiem powinien przełożyć się na:

- decyzję podmiotów odpowiedzialnych o dopuszczeniu do zgromadzenia, co do tego, czy powinno się ono odbyć,
- skalę zaangażowanych sił i środków do jego zabezpieczenia.

W warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi każdy obiekt (budynek, obszar, pojazd) może stać się atrakcyjnym celem ataku. Wpływ na to może mieć szereg dynamicznie zmieniających się czynników wpływających na „atrakcyjność” i medialność zamachu. Stąd ewentualny atak może być przeprowadzony nawet na pozornie nieatrakcyjny obiekt,

w którym w danym czasie może znajdować się np. osoba, która została wyznaczona jako cel zamachu. Przewidywalność kryteriów wyboru obiektu czynu o charakterze terrorystycznym pozwala jednakże na minimalizację zagrożenia takim działaniem.

**Słowa kluczowe:** bezpieczeństwo, antyterroryzm, prewencja terrorystyczna, planowanie działań antyterrorystycznych, zagrożenia terrorystyczne

**Keywords:** security, anti-terrorism, terrorist prevention, planning anti-terrorist activities, terrorist threats

**Streszczenie:** Stworzenie kryteriów wyznaczania obiektów ataków terrorystycznych pozwala na przeciwdziałanie tym atakom oraz na redukcję zagrożenia i podatności na tego typu działania. Metody wyznaczania obiektów ataku związane są z charakterem tego celu. Inne metody dotyczą działań wojskowych, a inne poszczególnych dziedzin działalności gospodarczej. Możliwe jest jednak wyznaczenie wspólnych, ogólnych zasad wyznaczania obiektów ataku. Do najbardziej popularnych metod należą: CARVER, CARVPER+Shock, SVA oraz tzw. macierz zagrożeń.

**Summary:** The creation of criteria for determining the objects of terrorist attacks to countering the attacks and the reduction of risks and vulnerability to this type of action. Methods for determining the objects of attack are related to the nature of the order. Other methods apply to military activities, and other various areas of economic activity. It is, however, a common set of general rules for determining the objects of attack. The most popular methods are: CARVER, CARVPER + Shock, SVA and the "threat matrix".